

Nr 180.

Av herr **von Sneidern**, om ändrad lydelse av 4 § i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Enligt 31 § i pensionsförsäkringslagen, sådan denna § ursprungligen löd, skulle pension utgå från den dag rätt till pension inträtt. Någon begränsning bakåt i tiden i fråga om pensions utgående fanns icke stadgad. Intet hindrade sålunda, att första utbetalningen av en pension kunde komma att omfatta pensionens mångdubbla årliga belopp.

Den 31 januari 1914 ingick pensionsstyrelsen till Kungl. Maj:t med hemställan om åtskilliga ändringar av pensionsförsäkringslagen. I fråga om 31 § föreslogs härvid bland annat sådan ändring av densamma, att pension i intet fall skulle utgå tidigare än från och med januari månad året näst före det pensionen söktes. Ändringsförslaget hade sådan avfattning, att detsamma, jämfört med 37 paragrafens bestämmelser om pensionernas reduktion under övergångstiden, skulle gälla även dessa reducerade pensioner, men å andra sidan komma att medföra, att dessa pensioner utginge med det procenttal, som gälde för det år, med ingången av vilket pensionen skulle utgå. Då en retroaktiv utbetalning av pensionerna inskränktes, syntes det styrelsen nämligen, som om billighetsskäl talade för, att, ifråga om övergångstidens reducerade pensioner, procentsatsen i stället förbättrades.

Föredragande departementschefen biträdde styrelsens uppfattning i denna del. Däremot anförde lagrådet härutinnan följande:

»Mot förslaget att stadga en tid, från vilken pension tidigast får utgå, även om invaliditet visas hava dessförinnan inträtt, har lagrådet så vitt angår de normala förhållandena icke något att erinra. Men tillämpning av en sådan bestämmelse i fråga om pension enligt 37 § tredje stycket synes lagrådet icke böra äga rum. De skäl, som föranlett för-

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 4 saml. 81 häft. (Nr 180—183.) 1

slaget i denna del, hava icke giltighet beträffande dylik person. Förslaget inbjuder fastmera till ett sådant förfaringssätt, som man eljest därigenom velat förekomma. Då det procenttal, varefter pensionen beräknas, stiger år från år till och med år 1919, blir understödet större ju senare under tiden invaliditeten inträder. Genom den nu föreslagna gränsen har möjlighet öppnats att genom dröjsmål med ansökan om pension efter det invaliditeten i verkligheten inträtt skaffa sig högre pension, något som, helst när det gäller helt unga invalider, kan medföra betydligt ökade utgifter för stat och kommun. Lagrådet hemställer för den skull, att i 37 § infördes bestämmelse, varigenom tillämpning av det föreslagna stadgandet uteslutes beträffande fall, som avses i tredje stycket af samma paragraf.»

Lagrådet ansåg således, att någon inskränkning i den retroaktiva utbetalningen av pensionerna ej borde ifrågakomma beträffande de reducerade pensionerna under övergångstiden.

Vid förnyad föredragning i statsrådet anförde departementschefen följande:

»Lagrådet har utan tvivel fullt fog för sin anmärkning, att det i vissa fall skulle vara olämpligt att jämväl på de personer, som avses i 37 § tredje stycket, tillämpa det i 31 § föreslagna stadgandet om viss tid, från vilken pension tidigast skulle få utgå, även om rätt till pension visas hava dessförinnan inträtt. Den i 31 § åsyftade ändringen torde emellertid utan den av lagrådet påpekade olägenheten kunna tillämpas även på nyss omförmälda personer, om pension till dessa personer icke under några förhållanden finge utgå efter högre procentsats än den, som var gällande för år 1914 eller det senare år, under vilket vederbörande blivit invalid d. v. s. förvärvat rätt till pension. I anledning av lagrådets ifrågasvarande anmärkning har jag därför dels underkastat 31 § en omredigering och dels uppgjort förslag till en tilläggsbestämmelse till 37 § av innehåll, att vad i paragrafens tredje stycke sägs skall äga tillämpning jämväl i fall, då på grund av bestämmelserna i 31 § pensionstillägget, understödet eller ökningen därav skall utgå från en senare tidpunkt än den, då rätten därtill inträtt. Genom ett sådant stadgande skulle helt visst invalida personer betagas lusten att dröja med inlämnandet av sina ansökningar; de kunde ju icke genom ett dröjsmål få pensionen att utgå efter högre procentsats och utsatte sig dessutom för risken att gå förlustiga pensionen för ett eller annat år.»

I enlighet härmed blev i den proposition, vartill styrelsens ovan nämnda skrivelse gav anledning, förslag framställt om att till 37 § skulle fogas ett så lydande tillägg:

»Uti de i näst föregående stycke avsedda fall (övergångstidens redu-

cerade pensioner) skulle beloppet av pensionstillägg, understöd eller ökning därav, ändock att detsamma på grund av bestämmelserna i 31 § skulle utgå från senare tidpunkt än den, då rätt i sådant avseende förvärvades, likväl bestämmas till det procenttal av eljest stadgat belopp, som ovan föreskrives.»

Sammansatta stats- och lagutskottet, till vars behandling ifrågavarande proposition hänsköts, yttrade rörande 37 § följande:

»Den kungl. propositionens förslag att i denna § infoga ett nytt stycke efter tredje stycket i paragrafens nuvarande lydelse har föranletts av en anmärkning av lagrådet. Den avfattning, 31 § erhållit i det till lagrådet remitterade förslaget, skulle hava medfört, att pensionsrätt ansåges förvärvad tidigast med ingången av kalenderåret näst före det under vilket ansökan om pension ingivits. Men då i fråga om övergångsåren 1914—1918 jämlikt 37 §, tredje stycket, beloppet av pensionstillägg, understöd eller ökning bestämmas till visst procenttal av eljest stadgade belopp och detta procenttal stiger, ju senare rätten förvärvats, skulle härav blivit en följd att dröjsmål med pensionsansökans ingivande medfört ökning av procentalet och alltså av årliga pensionsbeloppet, i strid med de förutsättningar, varunder bestämmelsen i pensionslagen rörande procentalen meddelats. Lagrådet ansåg därför, att förutnämnda bestämmelse i det remitterade förslagets 31 § icke borde göras tillämplig å de i 37 § tredje stycket avsedda fallen.

Vid den omarbetning, som det remitterade förslaget i anledning av denna erinran undergick, anlidades emellertid en i viss mån skiljaktig utväg. I den framlagda kungl. propositionen har nämligen 31 § omformulerats så, att där nu stadgas, att pension icke *utgår* för tid som ligger före kalenderåret näst före ansökningen, även om det visas, att pensionsfallet inträffat och följaktligen »pensionsrätten inträtt» eller såsom saken jämväl uttryckes »rätt till pension förvärvats» vid en tidigare tidpunkt. Och enligt det föreslagna nya stycket i 37 § skall denna regel jämväl gälla de i denna paragrafs tredje stycke omförmälda fallen (övergångsåren); men på samma gång stadgas, att det procenttal, efter vilket pensionsbeloppet i dessa fall beräknas, bestämmas icke efter det första kalenderår, för vilket pension utgår, utan efter det eventuellt tidigare år, varunder rätten att erhålla pension inträdde.

Enligt utskottets uppfattning innebär emellertid den samtida tillämpningen av dessa båda principer en onödig hårdhet mot ifrågavarande pensionstagare, vilkas ställning redan förut är särdeles svag. Den av lagrådet anvisade utvägen att ställa dem oberörda av den i 31 § föreslagna förändringen synes utskottet innefatta en av förhållandena påkallad lös-

ning. Därmed försvinner ju varje frestelse till spekulation i dröjsmål med pensionsansökans ingivande, och det behov av lättnad i pensionsmyndigheternas arbete med undersökning av pensionsökandes tidigare förhållanden, som är grunden till det nyssnämnda ändringsförslaget, gör sig ju i vida ringare mån gällande i förevarande fall, där det på grund av stadgandena rörande med åren stigande procenttal mera sällan ligger i sökandens eget intresse att påstå ett tidigare inträde av pensionsrätten.»

I enlighet härmed hemställde utskottet, att i stället för det av Kungl. Maj:t föreslagna tillägget till 37 § (»Uti de — — — föreskrives») skulle fogas ett tillägg så lydande:

»Ifråga om pension eller understöd, som i nästföregående stycke sägs, skall stadgandet i 31 §, första stycket andra punkten icke äga tillämpning.»

Denna utskottets hemställan bifölls av riksdagen. Den begränsning, som 31 § stadgar i fråga om retroaktiv utbetalning av pensioner gäller sålunda icke övergångstidens pensioner med reducerad procentsats.

Denna bestämmelse i § 37 överflyttades 1915 till § 4 av nu gällande »Lag 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring». Denna § lyder: »I fråga om pensionstillägg eller understöd, som i 3 § sägs, skall stadgandet i 31 § första stycket andra punkten av lagen om allmän pensionsförsäkring icke äga tillämpning, dock att understöd, varom förmåles i 3 § 2 mom. här ovan, icke i något fall utgår för tiden före den 1 jan. 1916.» Genom 1915 vidtagna ändringar i övergångsbestämmelserna har vidare tiden för den 4:de §:s giltighet utsträckts från utgången av år 1918 till utgången av år 1929, som är det sista år, under vilket pensionerna utgå med till 90 % reducerat belopp. En person, som 1929 söker pension och befinnes ha varit pensionsberättigad redan 1914, erhåller således pension på en gång för 15 år.

Att dessa på en gång utbetalade större belopp i ett avsevärt antal fall icke komma till den nytta, vartill är önskvärt att pensionsväsendets starkt begränsade tillgångar skola komma, är uppenbart. Redan nu ha olägenheter visat sig vid utbetalandet av ett par års pensioner på en gång och i den mån som beloppen stiga, komma även missförhållandena att ökas. Min erfarenhet går även i den riktning, att den förmån, som den retroaktivt utgående pensionen lämnar, i stort sett ej ökar pensionsväsendets popularitet. Det är sant, att det på en gång erhållna efter pensionärens villkor stora penningbeloppet vållar honom mycken tillfredsställelse, men penningarna försvinna snart och då blir besvikelsen så mycket större, när de små månatligen eller kvartalsvis utfallande pensionsbeloppen

komma. Att avundsjuka också väckes hos dem, vilka ej komma i åtnjutande av någon retroaktiv pension och vanligen ej förstå anledningen härtill, är också givet.

För pensionsnämnderna ställer sig saken ej heller vidare angenäm. Nämnden åligger att konstatera när rätt till pension inträder oberoende av, om sökanden gör anspråk på retroaktiv pension och detta avgörande blir svårare ju längre tillbaka i tiden nämnden blir tvungen att utsträcka sina undersökningar. Nämnden är tvungen att tillstyrka utbetalandet av ett större engångsbelopp, även då den vet, att användningen ej blir den bästa. Samtidigt som nämnden med smärta måste iakttaga, huru de årliga pensionerna ofta äro alldeles otillräckliga, måste den medverka till utbetalande av engångsbelopp, vilkas gagn är tvivelaktigt.

Man kan ifrågasätta, huruvida den i § 31 pensionslagen fastställda retroaktiva pensionen är berättigad; att den obegränsade rätten enligt § 4 i övergångsbestämmelserna medför mer skada än gagn synes mig uppenbart. Det skäl, som av lagrådet 1914 åberopades för denna övergångsbestämmelse, eller att ansökningarna i annat fall skulle kunna uppskjutas till ett senare år, under vilket pensionerna utfalla med högre procent av den normala pensionen, är ej längre i samma grad giltigt. I år utgå pensionerna med 80 % av normalt belopp och från och med 1918 till och med 1929 med oförändrat 90 %. De skäl, som kunde vara bärkraftiga under åren 1914 till 1917, då pensionerna varje år ökades med 10 %, kunna därför ej längre åberopas. Har övergångsbestämmelsen i § 4 någon gång varit till gagn eller varit av behovet påkallad, är detta nu ej längre förhållandet.

De belopp, som kunde inbesparas genom att denna bestämmelse slopades, äro icke obetydliga. År 1916 utgjorde kostnaden för retroaktiva pensionstillägg och understöd för 1914 enligt mig av pensionsstyrelsen lämnade uppgifter 730,000 kronor, varav statens andel — tre fjärdedelar — utgör 547,500 kronor. En del av de ansökningar, som ligga till grund för utbetalningen av detta belopp, äro ingivna under 1915 och för dessa skulle även med tillämpning av § 31 pensionslagen retroaktiva pensioner utgå för 1914, men man torde knappast räkna för högt, om man beräknar enbart statens kostnad år 1916 för de retroaktiva pensionerna enligt § 4 av lagen om övergångsbestämmelser till 400,000 kronor. Huruvida denna summa under kommande år kommer att ökas eller minskas, är omöjligt att säga. Det antagliga är, att antalet pensionärer med retroaktiva pensioner kommer att minskas, men att de belopp, som kommer var och en till del, i genomsnitt kommer att ökas och därmed även de olägenheter, som jag förut omnämnt.

Samtidigt som de retroaktiva pensionerna utgå med detta belopp, är anslaget för i år för pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet endast 300,000 kronor. Att exempelvis på detta område, då årspensionernas belopp näppeligen lär kunna ökas med anledning av nu föreslagna åtgärd, de medel, som komma att inbesparas, skulle få en långt bättre och nyttigare användning, synes mig uppenbart.

I händelse av upphävande av 1:sta punkten av 4 § blir 2:dra punkten likvisst tillämplig å alla under 1916 inkomna ansökningar beträffande genom 1915 års riksdagsbeslut tillkomna pensionsberättigade, varföre, om man ej önskar ändring i detta avseende, denna punkt bör omredigeras sedan 1:sta punkten utgått.

Jag tillåter mig därför hemställa,

att riksdagen för sin del måtte besluta att 4 § av »Lag 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring» skall erhålla följande lydelse:

»Understöd, varom förmåles i 3 § 2 mom. här ovan, utgår icke i något fall för tiden före den 1 jan. 1916.»

Stockholm den 26 januari 1917.

Axel von Sneidern.
